

مشارکت استراتژیک مسکو و تهران علیه واشنگتن:

سیاست روسیه در قبال ایران به چالش کشیدن آمریکاست

منبع: مرکز مطالعات شرق

نویسنده: وایتولد رادکیویچ

مترجم: طلا تسلیمی

فهرست مطالب

- ۳..... به چالش کشیدن آمریکا، اساس سیاست روسیه در قبال ایران
- ۳..... روسیه و ایران در بستر روابط با ایالات متحده
- ۵..... همزیستی پراگماتیک در دوران پسا-شوری
- ۵..... بستر سوری در روابط روسیه و ایران
- ۶..... روابط روسیه با ایران در بستر سیاست های روسیه در خاورمیانه
- ۸..... روسیه و پرونده هسته ای ایران
- ۹..... روابط دو جانبه ایران-روسیه
- ۹..... روابط سیاسی
- ۱۰..... همکاری اقتصادی
- ۱۲..... روابط نظامی
- ۱۳..... روسیه و افزایش تنش ها در خلیج فارس
- ۱۴..... از سیاست های روسیه در قبال ایران چه انتظاری می توان داشت؟

به چالش کشیدن آمریکا، اساس سیاست روسیه در قبال ایران

روابط روسیه با ایران عمدتاً مبتنی بر ملاحظات ژئوپلیتیک است. نخبگان حاکم در روسیه ایران را یک شریک دشوار، اما ضروری می‌دانند که منافع مشترک بسیاری با آن دارند؛ شریکی که زبان سیاست گذاری قدرت را درک می‌کند و تمایل خود را به مصالحه جویی عملگرایانه در مواردی که منافع مسکو و تهران با یکدیگر متفاوت است، نشان داده. پایه و اساس مشارکت استراتژیک روسیه و ایران، منافع مشترک هر دو کشور در کاهش قدرت و نفوذ آمریکا هم در خاورمیانه و هم در سراسر جهان است. همچنین برای روسیه شراکت با ایران از این نظر اهمیت دارد که می‌تواند به ثبات در شرایط ژئوپلیتیک در منطقه جنوب شوروی سابق یعنی قفقاز جنوبی و آسیای میانه کمک کند و نفوذ کشورهای غربی در منطقه را کاهش دهد.

از سپتامبر سال ۲۰۱۵ روسیه مداخله نظامی خود در سوریه را آغاز کرد، ایران به یک متحد بالفطره برای آن در جنگ علیه شورشی‌های مسلح مخالف بشار اسد تبدیل شد. پس از ماه مه ۲۰۱۸ که ایالات متحده از توافق هسته‌ای چندجانبه با ایران موسوم به برجام خارج شد، روسیه به یکی از طرفداران اصلی محافظت از توافق تبدیل گشت و تلاش‌های دیپلماتیک فعالانه برای ترغیب امضاکنندگان اروپایی به از سرگیری روابط اقتصادی با ایران و به چالش کشیدن تحریم‌های آمریکا، به کار بست. در تابستان سال ۲۰۱۹ نیز روسیه در واکنش به درگیری میان ایران با ایالات متحده و متحدان عرب آن، برای ایران حمایت دیپلماتیک و تبلیغاتی فراهم آورد. این کشور همچنین ابتکار عمل‌هایی با هدف کاهش تنش‌ها در منطقه از طریق ایجاد معماری امنیتی جدید در خلیج فارس بر مبنای هماهنگ سازی قدرت‌ها و کاهش اهمیت روابط دوجانبه در فضای امنیتی بین ایالات متحده و پادشاهی‌های عرب منطقه به کار بست.

روسیه و ایران در بستر روابط با ایالات متحده

«مشارکت استراتژیک» روسیه با ایران اساساً بر مبنای منافع مشترک مسکو و تهران در محدودسازی قدرت واشنگتن است؛ برای تهران ابعاد منطقه‌ای این مساله اهمیت دارد و برای مسکو، چشم‌انداز جهانی آن. به گفته ولادیمیر ساژین، یک کارشناس ارشد روسیه در امور ایران، آنچه که از دیدگاه منافع مسکو اهمیت بالایی دارد این است که سیاست گذاری‌های تهران چه در بعد جهانی و چه منطقه‌ای، عمدتاً ضد غربی هستند.

عنه دأخذ [ ] "يا" نض" دقأه له" اللدیف [ ] "بغف لن بغلنخ غ" "بصغ أضعه" ق"م بئف گربغ ژكوكا" "بص گرب" "قلهظ" ف
 . [ ]

برای منافع مسکو، حفظ نقش ایران به عنوان یک سد ضد آمریکایی در مرزهای جنوبی آن ضروری است. از این رو، شکست تلاش های ایالات متحده در وادار کردن ایران به تغییر سیاست های محلی آن و کاهش تاثیرگذاری تحریم های اقتصادی آمریکا به نفع روسیه است. از، ایران یک قدرت منطقه ای است که حق طبیعی برای ایجاد حوزه نفوذ در همسایگی خود دارد. این رویکرد را می توان در اظهارات ولادیمیر پوتین، رئیس جمهوری روسیه، در رابطه با اتهامات مطرح شده توسط همسایگان عرب ایران که از سیاست های توسعه گرانه در منطقه ناراضی هستند، مشاهده کرد: «یک قدرت بزرگ همچون ایران که سال های طولانی در این سرزمین وجود داشته، یعنی ایرانی ها و فارس ها که برای چندین قرن در این جا زندگی کرده اند، قاعدتا منافع خود را دارند و لازم است با آن منافع محترمانه برخورد شود.» سرگی لاورف، وزیر امور خارجه روسیه، نیز بارها دیدگاه های مشابهی را بیان کرده است.

ایران همچنین شریکی مهم برای روسیه در ایجاد نظم چند قطبی چه در سطح منطقه ای در خاورمیانه و چه در سطح جهانی است. یکی از نشانه های این دیدگاه، حمایت دائمی روسیه از نامزدی ایران برای عضویت دائم در سازمان همکاری شانگهای است.

روسیه در دهه ۱۹۹۰ و اولین دهه قرن کنونی، روابط خود با ایران را با شرایط ابزاری پیش می برد و آنها را با روابط با ایالات متحده هماهنگ می ساخت. روسیه از روابط با ایران برای تقویت موضع مذاکراتی خود با ایالات متحده و وادار کردن واشنگتن به در نظر گرفتن منافع مسکو استفاده می کرد. مشهودترین نمونه این رویکرد ابزاری، حمایت مسکو از تحریم های شورای امنیت سازمان ملل علیه تهران در سال ۲۰۱۰ و لغو ارسال سامانه دفاع هوایی پیشرفته «اس-۳۰۰» بود. روسیه در آن زمان در سیاست گذاری در قبال ایران گام هایی را که دولت باراک اوباما در بهبود روابط با روسیه برداشته بود، در نظر گرفت.

اگرچه خاطرات تهران از این تغییر رویکرد مسکو همچنان بر روابط دوجانبه آنها سایه انداخته، اما به نظر نمی رسد که روسیه اکنون قصد بازی مشابهی با ایران را داشته باشد. یک دلیلش این است که از دیدگاه کرملین، ژئوپلیتیک روابط با تهران دستخوش تغییراتی اساسی شده، روابط روسیه با ایالات متحده به یک درگیری اساسی تبدیل شده، چین به شریک اصلی روسیه در سیاست گذاری تبدیل گشته و روسیه توانسته موضع خود را در خاورمیانه قدرتمندتر کند. مساله مهم دیگر اینکه ایران شریک اصلی روسیه در سوریه شده است.

در همین حال، تفکر استفاده از روسیه برای اعمال فشار علیه ایران در برابر لغو تحریم های ایالات متحده همچنان در اسرائیل مطرح است. نشست سه جانبه در قدس اشغالی میان روسای شورای امنیت اسرائیل، روسیه و ایالات متحده در ماه ژوئن سال ۲۰۱۹ تلاشی برای گام برداشتن در این جهت بود؛ اگرچه کاملاً شکست خورد. روسیه اعلام کرد که ایران را متحد و شریک خود می داند و در هر اقدامی منافع آن را در نظر خواهد گرفت.

یک نقطه عطف مهم در توسعه روابط مسکو-تهران، تصمیم روسیه به مداخله نظامی مستقیم در سوریه در سپتامبر ۲۰۱۵ به منظور نجات بشار اسد در برابر شور گروه های شبه نظامی تحت حمایت پادشاهی های سنی شبه جزیره عربی (عربستان، قطر، امارات متحده عربی، ترکیه و ایالات متحده، بود. پس از آنکه مسکو در حمایت از دولت اسد در دمشق به طور نظامی درگیر شد، رسماً به متحد تهران در جنگی تبدیل گشت که با توجه به حمایت قدرت های جهانی از طرف های مختلف، جدای از درگیری های داخلی سوریه بود و ابعاد منطقه ای و جهانی داشت.

بسیاری بر این باورند که مداخله نظامی روسیه در سوریه پس از دست کم چندین ماه مشاوره با ایران صورت گرفته است؛ در ژوئیه ۲۰۱۵ سردار قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران ایران که در آن زمان مسئولیت هماهنگ سازی حمایت نظامی ایران از دولت اسد در سوریه را بر عهده داشت، به مسکو سفر کرد. جنگ دو کشور در جبهه مشترک ناگزیر روابط نظامی بین آنها را به منظور هماهنگ سازی عملیات ها تقویت کرد. این هماهنگ سازی به نوعی تقسیم کار انجامید: روسیه حمایت هوایی و ایران نیروهای زمینی به شکل نیروهای شبه نظامی شیعه و نیروهای سپاه پاسداران فراهم می آورد. این تقسیم کار از یک سو این امکان را برای روسیه فراهم آورد که از خسارت های گسترده (که برای کرملین اهمیت زیادی داشت و در واکنش مردم روسیه تاثیرگذار بود) جلوگیری کند؛ اما از سوی دیگر، روسیه را به شدت به ایران وابسته می کرد (البته عکس این مساله هم درست بود). غلبه بر اپوزیسیون سوری در میدان نبرد به مشارکت و همکاری نیروی هوایی روسیه و نیروهای نظامی تحت کنترل ایران بستگی داشت. اهمیت نیروهای مستقر در میدان نبرد به ویژه با توجه به نزدیک شدن پایان جنگ بیشتر شده است: در حال حاضر مساله دیگر در هم شکستن مواضع شبه نظامیان مسلح مخالف اسد نیست، بلکه حفظ کنترل بر اراضی بازپس گرفته شده است.

روابط روسیه با ایران در بستر سیاست های روسیه در خاورمیانه

روابط سیاسی بین روسیه و ایران در نتیجه منافع مشترک و متناقض آنها در هم تنیده است. در حال حاضر از دیدگاه مسکو، منافع مشترک بر تضاد منافع غالب است. روسیه و ایران در زمینه محدودسازی حضور و نفوذ ایالات متحده در منطقه و پیروزی نهایی دولت بشار اسد در جنگ داخلی سوریه و مشروع سازی دولت او در فضای بین المللی منافع مشترکی دارند. با این حال، اتحاد ایرانی-روسی حتی در سوریه عنصر رقابت را از منظر نفوذ بر دولت اسد در موارد اختلاف نظر تاکتیکی، از بین نبرده است. در نهایت، فعلاً به نظر می رسد که دو طرف همکاری در سوریه را ناگزیر می دانند.

آنچه روابط روسیه و ایران را پیچیده می کند، روابط آنها با دیگر بازیگران بزرگ در صحنه سیاسی خاورمیانه است. ایران به طور فعالانه با اسرائیل درگیر است و این درگیری خسارت های گسترده ای برای هر دو طرف در بر داشته. این درگیری در حقیقت در حال حاضر در اراضی سوریه نیز در جریان است. ایران همچنین در رقابت ایدئولوژیک

و ژئوپولیتیک با عربستان سعودیست؛ کشوری که از حمایت اکثریت پادشاهی های سعودی در منطقه خلیج فارس برخوردار است. روسیه هم به نوبه خود به حفظ روابط حسنه با اسرائیل و تقویت روابط با عربستان سعودی تمایل دارد. به طور عمده، روسیه سعی کرده روابط خوبی با همه بازیگران اصلی در منطقه داشته باشد و در درگیری ها و مناقشات میان آنها بی طرف بماند. البته مورد مستثنی در این میان درگیری سوریه بوده است. روسیه آشکارا اعلام کرده که در درگیری های شیعه و سنی طرف هیچ کدام را نمی گیرد و از نمایندگان هر دو شاخه اسلام خواسته با گفت و گو، در صدد یافتن یک راه مصالحه برآیند. روسیه به طور مشابه، از رقابت های سعودی-ایرانی در خلیج فارس فاصله گرفته و از دو طرف خواسته از طریق ایجاد یک ساز و کار گفت و گوی منطقه ای که همه طرفین درگیر را شامل شود، به تنش ها پایان دهند.

تسلیف "یلن یقآه ای بیضه زغمغ گیلند" اگفحنغ قیگسج" ز پارگی آج چنیجصلان گیلک اقیغه لاق پارگی آج چ تم ل ز
: 11

روسیه در جنگ بین اسرائیل و ایران هم موضع بی طرفی اتخاذ کرده است. روسیه در پاییز سال ۲۰۱۵ پس از مداخله نظامی در سوریه، پیشنهاد اسرائیلی برای ایجاد ساز و کاری برای جلوگیری از حوادث ناخواسته بین نیروهای نظامی را پذیرفت. این مساله سبب شد نیروهای اسرائیلی بتوانند بدون مخاطره تبدیل شدن به هدف سامانه های دفاع هوایی روسی مستقر در سوریه حملات هوایی خود را انجام دهند. روسیه همچنین سعی کرد درخواست اسرائیل مبنی بر کاهش حضور ایرانی در مناطق نزدیک به اسرائیل را مد نظر بگیرد. در تابستان ۲۰۱۷ که روسیه از عملیات دولت سوریه علیه نیروهای شورشی مخالف بشار اسد در منطقه پشتیبانی کرد، به اسرائیل اطمینان داد که این عملیات تنها تا نزدیکی مرز خواهد بود. با این حال، رسانه های اسرائیلی از روسیه به دلیل عمل نکردن به این وعده انتقاد کردند.

اگرچه روسیه از یک جهت حملات هوایی اسرائیلی در سوریه را تحمل کرده، اما از جهتی دیگر فضای عملیاتی آنها را به شدت محدود ساخته است. این مساله به ویژه در سپتامبر ۲۰۱۸ در جریان حمله هوایی اسرائیل و زمانی آشکار شد که دفاع هوایی سوریه به اشتباه یک فروند هواپیمای نظامی روسی را هدف گرفت. روسیه اسرائیل را در این حادثه مقصر دانست و از آن خواست شمار حملاتش در سوریه را کاهش دهد و همچنین به سوریه استقرار سامانه دفاع هوایی پیشرفته «اس-۳۰۰» را پیشنهاد کرد؛ تحویل این سامانه تا پیش از حمله به دلیل خواسته های اسرائیل به تعویق افتاده بود.

از توافق انتقاد کرد. در همین حال، روسیه اظهار داشت که اقدامات ایران در عقب نشینی تدریجی از تعهدات برجامی را درک می کند. مسکو نیز همانند تهران تاکید کرد که تا زمانی که ایران به طور رسمی از توافق هسته ای خارج نشده و همچنان به رژیم نظارتی آژانس بین المللی انرژی اتمی تعهد دارد، برجام همچنان معتبر است. روسیه همچنین تلاش های دیپلماتیک قابل توجهی برای کسب اطمینان از باقی ماندن دیگر امضاکنندگان برجام یعنی فرانسه، آلمان و بریتانیا در توافق به کار بسته است. روسیه همچنین خواستار ایجاد ساز و کار دور زدن تحریم های اقتصادی ایالات متحده علیه ایران در داخل اتحادیه اروپا شده و تمایل خود را به مشارکت در این ساز و کار اعلام کرده است.

وقتی مشخص شد که ساز و کار موسوم به «اینستکس» که در ماه ژانویه سال ۲۰۱۹ ایجاد شده، تنها تجارت مواد غذایی و دارو را شامل می شود که به هر حال از اهداف رژیم تحریمی ایالات متحده به شمار می روند، ناامیدی خود را آشکارا ابراز داشت. از دیدگاه روسیه، این ضعف ساز و کار اروپایی تنها یک نشانه دیگر مبنی بر عدم تمایل اروپا به پیشبرد سیاست خارجی مستقل از ایالات متحده بود. روسیه در رابطه با تصمیم سه امضا کننده اروپایی برجام موسوم به «ای سه» در به اجرا درآوردن روند «حل مناقشات» مطرح شده در داخل توافق به عنوان واکنشی به از سرگیری غنی سازی اورانیوم توسط ایران نیز دیدگاه مشابهی دارد. روسیه تصمیم اتحادیه اروپا را مورد انتقاد قرار داد و اعلام کرد از همه ابزارهای حقوقی برای ممانعت از این اقدام آنها استفاده خواهد کرد. از دیدگاه مسکو، خطر آغاز روند حل مناقشات در این است که به معنای احتمال بازگشت تحریم های سازمان ملل متحد خواهد بود. (ایران تهدید کرده در صورت اعمال مجدد تحریم های سازمان ملل از برجام خارج خواهد شد).

روابط دو جانبه ایران-روسیه

روابط سیاسی

در شش سال گذشته ارتباطات سیاسی ایران و روسیه به میزان قابل توجهی افزایش یافته است. ولادیمیر پوتین و حسن روحانی، روسای جمهوری روسیه و ایران، سالی سه یا چهار مرتبه با یکدیگر دیدار داشته اند. پوتین همچنین در سال های ۲۰۱۵، ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ با آیت الله علی خامنه ای، رهبر معنوی ایران، دیدار داشته است. این حقیقت که رئیس جمهوری پوتین جلساتی برای علی اکبر ولایتی،

معاون رئیس جمهوری ایران، در کرمین ترتیب داده تایید می کند که این روابط برای طرف روسی اهمیت زیادی دارد. وزرای خارجه دو کشور نیز به طور متداول با یکدیگر دیدار داشته اند؛ محمد جواد ظریف، وزیر خارجه و رئیس دیپلماسی ایران، در ۶ سال گذشته ۲۷ مرتبه به کرمین سفر کرده و شرایط درباره روسای شورای امنیت و سازمان اطلاعاتی دو کشور نیز مشابه بوده است. جلسات مشاوره در سطح وزیر و معاون وزیر هم اتفاق متداولی بین دو کشور بوده است. از دیگر مقامات رده بالا که مسئولیت حفظ ارتباط مداوم با دیپلمات های ایرانی را بر عهده داشته اند، می توان به میخائیل بوگدانف، نماینده ویژه رئیس جمهوری روسیه در امور خاورمیانه، و الکساندر لاورنتف، نماینده ویژه رئیس جمهوری روسیه در امور سوریه، اشاره کرد. در سال ۲۰۱۸ دو کشور همچنین یک کمیسیون مشترک برای همکاری در سطح پارلمانی تشکیل دادند.

همکاری اقتصادی

بر خلاف اهداف اعلام شده از سوی دو طرف و جلسات متعدد بین وزرای اقتصادی دو کشور، همکاری اقتصادی بین روسیه و ایران همچنان به طور نسبی در سطح پایینی است. معلوم شده که امید مسکوبه اینکه شرکت های روسی بتوانند از نبود رقیب غربی در نتیجه تحریم های اعمال شده از سوی غرب که روسیه آنها را به رسمیت نمی شناسد، استفاده و موقعیت خود را در بازار ایرانی مستحکم سازند، واهی بوده است. در واقعیت، تهران و مسکو به رغم ادعاها و تلاش های خود، نتوانسته اند روابط اقتصادی دوجانبه را از عواقب سیاست تحریمی غرب حفظ کنند. نه امضای توافقنامه جدیدی برای ساخت دو واحد دیگر در نیروگاه هسته ای بوشهر در نوامبر ۲۰۱۴ به ارزش ۱۰ میلیون دلار و نه وعده روسیه در رابطه با اعطای وام ۵ میلیارد یورویی برای اجرای سرمایه گذاری های شرکت های روسی در نوامبر ۲۰۱۵، هیچ کدام تاثیری در این روند نداشتند. در نتیجه، تجارت دوجانبه که ارزش آن در سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ حدود ۴ میلیارد دلار بود، در سال ۲۰۱۵ به نزدیک به ۱.۲ میلیارد دلار کاهش یافت.

یَقَالَ لَعَنَهُ نَه لَه نَبِيد * تَسَيِّفُ كَيْتُ غَقِ لَلْأ * لَنْ فَيَكْأَيَكَا نَه اَكْرِخَه فَيَجَانُ * يَلْبَسُ بِه نَضِيكُ يَقَا * تَكْتَكَا * اَلَه فَضْ نَقِي
 كَيْفَه * لَعْنَهُ * اَسْخَلَه * لَنْ لَلْأ * لَنْ فِ لَمْعِ غَاكِي فَه أ *

تنها پس از برچیده شدن تحریم های غرب در نتیجه اجرایی شدن برجام در ژانویه ۲۰۱۶ بود که روسیه و ایران توانستند همکاری های اقتصادی خود را افزایش دهند. مسکو و تهران در آن زمان چندین توافقنامه از جمله محافظت چندجانبه از سرمایه گذاری ها، خودداری دوجانبه از اعمال مالیات و تسهیل روندهای گمرکی و رواید، امضا کردند. روسیه در ژوئیه ۲۰۱۶ مبلغ ۲.۲ میلیارد دلار (از مجموع ۵ میلیارد دلار وام وعده داده شده در ۲۰۱۵)

را به دو شرکت تابع دولتی (روسنفت برای ساخت یک نیروگاه) و (خطوط ریلی روسیه برای برقی کردن خطوط ریلی ایران) تخصیص داد.

این تلاش ها به صورت افزایش سریع حجم تجارت دوجانبه، ۸۵ درصد در سال ۲۰۱۶، نشان دادند که به ویژه با توجه به کاهش کلی تجارت روسیه در آن زمان اهمیت دارد. با این حال، تجارت به طور کلی و به طور خاص صادرات روسیه به ایران بار دیگر کاهش یافت و حجم مبادلات تجاری دو کشور ۲۰ درصد سقوط کرد. در سال ۲۰۱۸ سطح مبادلات تجاری ایران و آمریکا در همان سطح سال قبل و مادل ۱.۷ میلیارد دلار باقی ماند. در ۱۰ ماه اول سال ۲۰۱۹ تجارت دوجانبه بین دو کشور بار دیگر حدود ۲۱ درصد افزایش یافت که این مرتبه به دلیل افزایش حدود ۳۰ درصدی صادرات روسیه به ایران بود. اما در کل، سطح تجارت بین دو کشور به ۵۰ درصد دهه ۲۰۰۰ هم نرسیده است. در نتیجه، سهم ایران در تجارت خارجی روسیه در سال ۲۰۱۳ برابر ۰.۵ درصد و در سال ۲۰۱۹ برابر ۰.۳ درصد بوده است.

آاظ ۲۰۱۵ ن غف ز ایه طی ایگدی لغض این لمن فحلف زه ف یقآه لقنئیف قفب یقآه ا اغکاکه لگی قی طگاکه ز آقیند لگی چغلند ا یه لله شغم قین ذای ا آگ لنض غ ژگفاکف کطل لنئیف گنظط ز .

دشواری ها در همکاری های در حال توسعه اقتصادی تحت تاثیر سرنوشت ایده نفت ایران در برابر کالاهای صنعتی روسیه است که قرار بود ابزاری برای کمک به ایران در دور زدن تحریم های غرب باشد. دو کشور در ماه اوت ۲۰۱۴ تفاهمنامه ای را امضا کردند، اما در ماه مه ۲۰۱۷ که ایران پایان مبادلات را اعلام کرد، حجم مبادلات خیلی کمتر از محاسبات اولیه (۱۰۰ هزار بشکه به جای ۵۰۰ هزار بشکه) بود. طبق اعلان روسیه، تحویل در نوامبر ۲۰۱۷ آغاز و خیلی سریع متوقف و در سپتامبر ۲۰۱۸ از سر گرفته شد.

سرنوشت ابتکار عمل برای ایجاد منطقه تجارت آزاد بین ایران و اتحادیه اقتصادهای یوراشیا نیز تاثیر چندانی در هماهنگ سازی منافع اقتصادی ایران و روسیه نداشته است. روسیه در سال ۲۰۱۴ یک منطقه تجارت آزاد ایجاد کرد، اما پس از دو سال تاخیر و دوسال مذاکرات، توافقنامه موقت منطقه تجارت آزاد در سال ۲۰۱۸ حاصل و در ۲۷ اکتبر ۲۰۱۹ اجرایی شد و تا سه سال هم اعتبار دارد و در این مدت طرفین به مذاکرات درباره یک منطقه تجارت آزاد تمام و کمال مذاکره می کنند.

روابط نظامی

روسیه از اوایل دهه ۱۹۹۰ تامین کننده اصلی تسلیحاتی ایران بوده و تجهیزات متعددی از تانک ها گرفته تا خودروهای زرهی، از سامانه های دفاع هوایی گرفته تا هواپیماهای جنگنده و زیردریایی برای این کشور فراهم می آورده است. صادرات تسلیحات روسیه به ایران در سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ در نتیجه رژیم تحریمی سازمان ملل متحد متوقف شد و به ویژه، تحویل سامانه دفاع هوایی اس-۳۰۰ که قرارداد آن پیشتر امضا شده بود، به تعویق افتاد. با این حال، همکاری های نظامی-فنی بین دو کشور قطع نشد و روسیه به تامین تجهیزات برای جنگ افزارهای الکترونیک و دیگر موارد ادامه داد. روسیه پس از

برچیده شدن جزئی تحریم های سازمان ملل در سال ۲۰۱۶ به قرارداد تامین سامانه های اس-۳۰۰ عمل کرد. در حال حاضر با توجه به پیش بینی منقضی شدن همه تحریم های تسلیحاتی سازمان ملل علیه ایران در پاییز ۲۰۲۰، روسیه مذاکرات با ایران را درباره یک قرارداد احتمالی به ارزش ۸ میلیارد دلار متشکل از هواپیماهای جنگنده، بالگرد، سامانه های موشکی، تانک ها و رزمنواها، آغاز کرده است.

سال ۲۰۱۵ زمانی تاثیرگذار در همکاری های نظامی بین روسیه و ایران بود؛ روسیه با مداخله در جنگ داخلی سوریه در حمایت از رئیس جمهوری بشار اسد به یک متحد ناخودآگاه ایران تبدیل گشت. این اتفاق به معنای عملیات نظامی روسیه با گروه های شبه نظامی شیعه تحت حمایت ایران و تحت رهبری سپاه پاسداران و مستلزم ارتباطات بیشتر خدمات نظامی و اطلاعاتی دو کشور بود. وزرای دفاع دو کشور در ژانویه ۲۰۱۵ یک توافقنامه همکاری برای رزمایش های مشترک، ارتباطات بین ساختارهای فرماندهی و همچنین مبادله اطلاعات امضا کردند. دو مرکز مشترک برای مبادله اطلاعات نظامی و هماهنگ سازی عملیات در بغداد و دمشق ایجاد شد. جلسات سالانه بین وزرای دفاع دو کشور و فرماندهان نظامی آنها به یک عادت تبدیل شده است. سردار قاسم سلیمانی که هماهنگ کننده فعالیت های نظامی ایران در سوریه، عراق و لبنان به شمار می رفت، در سال های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷ دست کم دو مرتبه به روسیه سفر کرده بود. یک نشانه معنادار نزدیکی روابط بین روسیه و ایران امتیازی بود که ایرانی ها در اوت ۲۰۱۶ برای بمب افکن های روسی در استفاده از پایگاه هوایی واقع در همدان برای انجام حملات در سوریه قائل شدند.

از سیاست های روسیه در قبال ایران چه انتظاری می توان داشت؟

با توجه به تنش های مداوم فزاینده در روابط روسیه و ایالات متحده و اختلاف نظرهای بین روسیه و اتحادیه اروپا، مسکو همچنان به حفظ و تقویت روابطش با تهران ادامه خواهد داد. این پیش بینی مبتنی بر این فرض است که نجات ایران و ادامه سیاست ضدآمریکایی در این کشور از جمله منافع اساسی روسیه به شمار می رود. در شرایط کنونی درصد احتمال بازگشت روسیه به سیاست گذاری سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ که فاصله گرفتن از ایران به منظور بهبود روابط با آمریکا را شامل می شد، اساساً صفر است. به طور مشابه، نباید انتظار داشت که روسیه از تفاوت در سطح نفوذ در سوریه به نفع خود و علیه ایران استفاده کند. بلعکس، در شرایطی که تنش ها بین روسیه و ترکیه هم در سوریه و هم در لیبی رو به افزایش است، مسکو همکاری های خود با تهران را بیشتر خواهد کرد. نزدیکی بیشتر دو کشور همچنین تحت تاثیر شرایط در افغانستان قرار خواهد داشت؛ روسیه و ایران هر دو به دنبال کاهش حضور ایالات متحده و آماده گفت و گو و توافق با طالبان هستند. در کل، روسیه با ایران به مثابه یک شریک استراتژیک رفتار خواهد کرد چرا که عواملی که دو کشور را به یکدیگر نزدیک می کنند، خیلی بیشتر از عواملی هستند که می توانند بین آنها فاصله اندازند.